

Sygn. akt III AUa 978/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zofia Rybicka - Szkibiel (spr.)
Sędziowie:	SSO del. Beata Górską SSA Urszula Iwanowska
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 23 kwietnia 2013 r. w Szczecinie

sprawy D. H.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o wznowienie wypłaty emerytury

na skutek skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 lipca 2012 roku w sprawie III AUa 252/12 oraz poprzedzającym go wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 stycznia 2012r. sygn. akt VI U 1830/11

oddala skargę.

SSA Urszula Iwanowska SSA Zofia Rybicka - Szkibiel SSO del. Beata Górską

Sygn. akt III AUa 978/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12 października 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. Inspektorat w G. z urzędu wstrzymał D. H. wypłatę emerytury, z uwagi na kontynuację zatrudnienia przez ubezpieczoną (art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

W odwołaniu od decyzji D. H. wniosła o jej zmianę i podjęcie wypłaty zawieszzonego świadczenia. Ubezpieczona wskazała, iż od marca 2009 r. mogła przejść na wcześniejszą emeryturę, bez konieczności rozwiązywania stosunku pracy z pracodawcą. Nabycie emerytury dało jej możliwość zaciągnięcia kredytu hipotecznego, albowiem całą emeryturę mogła przekazać na spłatę zadłużenia. Obecnie zaś, po wprowadzeniu nowych przepisów i zawieszeniu wypłaty świadczenia, nie jest już w stanie spłacać zadłużenia względem banku. Podniosła także, że wprowadzony przepis narusza art. 21 i 64 oraz 32 Konstytucji.

Organ rentowy domagał się oddalenia odwołania.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 stycznia 2012 r. oddalił odwołanie ubezpieczonej. Sąd I instancji ustalił wówczas, że D. H. urodziła się (...) Od dnia 1 marca 1973 r. i nadal (także po dniu 1 października 2011 r.) jest nieprzerwanie zatrudniona na podstawie umowy o pracę w Urzędzie Miejskim w C., ostatnio na stanowisku inspektora. W październiku 2008 r. ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury. Decyzją z dnia 28 października 2008 r. organ rentowy przyznał jej prawo do tego świadczenia od dnia 1 października 2008 r., tj. od miesiąca zgłoszenia wniosku. Jednocześnie, tą samą decyzją, z uwagi na kontynuowanie przez ubezpieczoną zatrudnienia, wypłata emerytury została zawieszona. W dniu 9 marca 2009 r. D. H. zwróciła się do organu rentowego o ponowne ustalenie wysokości emerytury od podstawy wymiaru, przeliczonej z uwzględnieniem wynagrodzenia uzyskanego po przyznaniu emerytury, a nadto o podjęcie wypłaty zawieszony emerytury. Jednocześnie ubezpieczona wskazała, iż nadal pozostaje w zatrudnieniu, osiągając przychód powodujący zmniejszenie wysokości emerytury. Decyzją z dnia 24 marca 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponownie ustalił wysokość oraz wznowił wypłatę świadczenia. Sąd Okręgowy zważył, że w powyższym stanie faktycznym zostały spełnione przesłanki konieczne do zastosowania przepisu art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.jedn. Dz.U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227 ze zm, dalej jako: ustawa emerytalna). Osoby, którym prawo do emerytury przyznano przed dniem 1 stycznia 2011 r. i które nadal pracują na podstawie tej samej umowy o pracę u tego samego pracodawcy, u którego pracowały bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, mogły mieć wypłacane świadczenie emerytalne tylko do końca września 2011 r. (wobec nich wejście w życie art. 103a ustawy emerytalnej zostało bowiem niejako odroczone, na mocy art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw). Natomiast od dnia 1 października 2011 r., także i wobec tych emerytów znajduje zastosowanie nowy przepis art. 103a, stanowiący podstawę wstrzymania wypłaty emerytury. Nie budzi przy tym wątpliwości, że także i w stosunku do tej grupy emerytów wypłata emerytury zostanie podjęta w sytuacji, w której rozwiążą oni dotychczasowy stosunek pracy, po czym zawrą (lub nie) nową umowę o pracę – z tym samym lub innym pracodawcą – kontynuując tym samym działalność zarobkową. Wykładnia literalna wskazanych przepisów nie budziła wątpliwości Sądu Okręgowego. Po dokonaniu szczegółowych rozważań prawnych, w których Sąd Okręgowy odniósł się do wszystkich kwestii poruszonych przez ubezpieczoną, uznał, że organ rentowy decyzją z dnia 12 października 2011 r. prawidłowo zawiesił wypłatę emerytury w związku z kontynuowaniem przez ubezpieczoną zatrudnienia, bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, u którego była zatrudniona bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do tego świadczenia i na mocy art. 477⁽¹⁴⁾ § 1 k.p.c., odwołanie ubezpieczonej oddalił.

Apelację od powyższego wyroku złożyła ubezpieczona wskazując, że świadczenie emerytalne nabyła zgodnie z obowiązującymi przepisami, które nie uzależniały praw do emerytury od obowiązku rozwiązania stosunku pracy. W ocenie ubezpieczonej wprowadzony przepis dotyczący zawieszania emerytur narusza Konstytucję, ponieważ pozbawia ją prawa nabytego. Sąd I instancji nie uwzględnił, że ubezpieczona nie mogła rozwiązać stosunku pracy z obecnym pracodawcą nawet na jeden dzień, gdyż ponownie mogłaby być zatrudniona jedynie w trybie konkursu, co pracownikowi w jej wieku nie daje żadnej szansy mimo posiadanego doświadczenia zawodowego i rządowego programu „Solidarność Pokoleń”. Co więcej zaciągnęła kredyt hipoteczny na remont domu, który jest w stanie spłacać jedynie w przypadku pobierania emerytury. Ubezpieczona działała w przekonaniu, że wypłata emerytury następuje zgodnie z zasadami prawa i nie ulegnie zmianie. Mając na uwadze powyższe wniosła o uchylenie zaskarżonej decyzji ZUS o wstrzymaniu wypłaty emerytury.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 5 lipca 2012 r. oddalił apelację ubezpieczonej.

W dniu 14 grudnia 2012 r. D. H. wniosła do Sądu Apelacyjnego w Szczecinie – III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych skargę o wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 lipca 2012 r. (sygn. akt III AUa 252/12) oddalającego apelację od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 20 stycznia 2012 r. (sygn. akt IV U 1860/11), na podstawie art. 401¹ k.p.c. w związku z wyrokiem Trybunału

Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. (K 2/12). Skarżąca podniosła, że zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego zastosowany w jej sprawie przepis art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest niezgodny z Konstytucją, ponieważ narusza zasadę zaufania do państwa i stanowionego prawa. W związku z powyższym ubezpieczona domagała się wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie oraz uchylecia powyższego wyroku w całości i zasądzenia wypłaty świadczeń zaległych emerytur wraz z należnymi odsetkami.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Skarga D. H. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie III AUa 252/12, wydanym w wyniku rozpoznania apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 20 stycznia 2012 r. (VI U 1830/11) jest dopuszczalna, jednak jej merytoryczne rozpoznanie nie doprowadziło do uwzględnienia zawartych w niej żądań.

Zgodnie z art. 401¹ k.p.c. można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Przepis ten ma wyraźnie zastosowanie do tych orzeczeń, dla których podstawą wydania był akt normatywny zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny. Ukształtowane i utrwalone na tle cytowanego unormowania orzecznictwo Sądu Najwyższego, które Sąd Apelacyjny akceptuje, prezentuje pogląd, że podstawą wznowienia postępowania może być tylko takie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, które dotyczy aktu normatywnego (przepisu prawa) stanowiącego bezpośrednią podstawę wydanego przez Sąd w tej sprawie orzeczenia (por. postanowienie z dnia 26 stycznia 2011 r., I PZ 36/10 LEX nr 950424). Dla przyjęcia zatem dopuszczalności wznowienia postępowania w oparciu o podstawę określoną w art. 401¹ k.p.c. konieczne jest ustalenie, że Trybunał Konstytucyjny zakwestionował przepis, który był podstawą wydania zaskarżonego orzeczenia.

W postanowieniu z dnia 20 czerwca 2007 r., V CNP 45/07 (Lex nr 347227) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że skutkiem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego niezgodność z Konstytucją nieobowiązującego już przepisu ustawy, jest umożliwienie wznowienia postępowań sądowych, w których taki przepis stanowił podstawę prawną rozstrzygnięcia. Co do zasady wznowienie na tej podstawie może dotyczyć tych orzeczeń, które uprawomocniły się przed datą opublikowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, o czym przekonuje art. 407 § 2 k.p.c.

Podstawą wznowienia oznaczoną w skardze D. H. z dnia 14 grudnia 2012 r. jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt K 2/12, który uznał za niezgodny z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011 r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z 2010 r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 205, poz. 1365, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012 r. poz. 118 i 251), dodany przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Z analizy akt sprawy wynika, że zarówno Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny za podstawę orzeczeń wydanych w sprawie skarżącej przyjmował art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przyjmując że jego zastosowanie wobec ubezpieczonej wynika z art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych. W tych okolicznościach należało zatem dojść do wniosku, że skarżąca oparła skargę na ustawowej podstawie oraz że skarga o wznowienie postępowania została wniesiona w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (art. 407 § 2 k.p.c.).

Z uzasadnienia wskazanego wyroku wynika jednak jasno, że zarzut niekonstytucyjności kwestionowanej regulacji sformułowany został w odniesieniu do wąskiego kręgu osób, a mianowicie emerytów, którzy nabyli prawo do emerytury na mocy wcześniejszych przepisów, tj. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. W pisemnym uzasadnieniu wyroku dotyczącym jego skutków, Trybunał w sposób wyraźny i jednoznaczny stwierdził, że „obowiązek rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą - jako warunek realizacji nabytego prawa do emerytury -

nie będzie miał zastosowania do osób, które nabyły to prawo w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r.”, a więc po uchyleniu wcześniej obowiązującego art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a przed wejściem w życie art. 103a tej ustawy, dodanego powołaną wcześniej ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Trybunał nie objął analizą rozwiązania przyjętego przez ustawodawcę, polegającego na uzależnieniu realizacji nabytego prawa do emerytury od uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego emeryt wykonywał pracę bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. Zakresem zaskarżenia objęte zostało bowiem wyłącznie stosowanie tego rozwiązania do osób, które w momencie jego wejścia w życie miały już ustalone prawo do emerytury, bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Zasadniczy problem dotyczył zatem konstytucyjności przepisu intertemporalnego, tj. art. 28 ustawy o finansach publicznych odczytywanego w związku z art. 103a ustawy emerytalnej, w zakresie możliwości rozciągnięcia na podstawie art. 28 ustawy zmieniającej z 16 grudnia 2010 r. regulacji zawartej w art. 103a ustawy emerytalnej na osoby, które nabyły prawo do emerytury przed jego wejściem w życie. Trybunał podkreślał m.in., że zawieszenie w ujęciu art. 103a ustawy emerytalnej oznacza niemożliwość realizacji już nabytego ex lege prawa do świadczenia emerytalnego (w istocie dochodzi więc do odroczenia jego wypłaty), natomiast zawieszenie na podstawie art. 104 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oznacza wstrzymanie wypłaty już zrealizowanego świadczenia (zob. I. Jędrasik-Jankowska, *Nierozwiązanie stosunku pracy jako przyczyna zawieszenia prawa do emerytury*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” nr 9/2011, s. 22 i n.). Wobec tego Trybunał stwierdził, że ustawodawca posługuje się pojęciem zawieszenia prawa zarówno do określenia sytuacji, w której ryzyko jeszcze nie zaszło (nie został rozwiązany stosunek pracy), jak i do sytuacji, w której ryzyko zaszło (stosunek pracy został rozwiązany), ale nastąpił powrót na rynek pracy (czyli doszło do zawieszenia trwania ryzyka). W pierwszej sytuacji zostaje zawieszona realizacja nabytego ex lege prawa z powodu niezajścia ryzyka, a w drugiej - w wyniku stosowania reguł zbiegu emerytury i dodatkowego zarobku. Tym samym art. 103a ustawy emerytalnej powinien być traktowany nie jako przepis dotyczący reguł łączenia świadczenia emerytalnego i zarobku, lecz jako przepis określający warunki realizacji prawa do emerytury, a więc określający treść ryzyka emerytalnego.

W uzasadnieniu wyroku Trybunału akcentowano, że ustawą z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy emerytalnej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 9, poz. 118) ustawodawca dodał do art. 103 ustawy emerytalnej ust. 2a, wprowadzając obowiązek uprzedniego rozwiązania stosunku pracy w celu realizacji prawa do emerytury. Od 1 lipca 2000 r. (data wejścia w życie art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS) nierozwiązanie stosunku pracy powodowało, że prawo do świadczenia mogło zostać ustalone, ale nie mogło zostać zrealizowane (zostało zawieszona). Art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej został uchylony mocą art. 37 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507). Dopiero więc od 8 stycznia 2009 r. treścią ryzyka emerytalnego ponownie było osiągnięcie odpowiedniego wieku i stażu ubezpieczeniowego. Ten stan prawny obowiązywał do 31 grudnia 2010 r. Natomiast od 1 stycznia 2011 r. obowiązuje art. 103a, dodany do ustawy emerytalnej na podstawie art. 6 pkt 2 ustawy zmieniającej z 16 grudnia 2010 r., znoszący ponownie możliwość pobierania emerytury bez rozwiązywania umowy o pracę z dotychczasowym pracodawcą, na rzecz którego była wykonywana praca bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Z powyższych rozważań jednoznacznie zatem wynika, że poprzednio obowiązujący art. 103 ust. 2a i obecnie art. 103a ustawy emerytalnej nie jest przepisem ustalającym zasady łączenia prawa do emerytury z zarobkiem, ale uniemożliwiając realizację tego prawa do czasu rozwiązania stosunku pracy, konstruuje treść ryzyka emerytalnego jako prawo do odejścia z rynku pracy i uzyskania świadczenia emerytalnego. Określa więc zasady powstania prawa do świadczenia.

Trybunał stwierdził, że rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w art. 28 ustawy zmieniającej z 16 grudnia 2010 r. spowodowało, że osoby, które już skutecznie nabyły i zrealizowały prawo do emerytury w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. musiały, na podstawie art. 28 ustawy zmieniającej z 16 grudnia 2010 r. w związku z art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, poddać się nowej, mniej korzystnej dla nich treści ryzyka emerytalnego. Innymi słowy, ubezpieczeni, którzy prawo do emerytury uzyskali po spełnieniu jedynie warunku osiągnięcia wieku (oraz odpowiedniego stażu ubezpieczeniowego), musieli ponownie zrealizować swoje prawo do emerytury według nowej treści ryzyka, czyli spełnić także warunek rozwiązania stosunku pracy, aby emeryturę nadal pobierać od 1 października

2011 r. Akcentowano przy tym, że decyzja o przejściu na emeryturę jest podejmowana przez ubezpieczonego raz na całe życie. Znając warunki, jakie będzie musiał spełnić, aby zrealizować nabyte prawo – w tym wypadku rozwiązanie stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą – ma on szansę się do nich przygotować. Może zatem odpowiednio ułożyć stosunki ze swoim dotychczasowym pracodawcą, ewentualnie poszukać pracodawcy, który zgodzi się rozwiązać z nim stosunek pracy, po czym ponownie go nawiązać. Osoby, które przeszły na emeryturę w latach 2009-2010 bez konieczności rozwiązywania stosunków pracy, w związku z decyzją ustawodawcy o objęciu ich tym obowiązkiem, nie miały takiej możliwości.

Uwzględniając powyższe Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że w sytuacji faktycznej zaistniałej w rozpoznawanej sprawie wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie miał wpływu na treść objętych skargą rozstrzygnięć. Skarżąca wprawdzie nabyła prawo do emerytury od października 2008 r., a więc przed dniem 1 stycznia 2011 r., jednak prawo to nabyła w okresie obowiązywania art. 103 ust. 2a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, co wyklucza ją z kręgu osób, które nabyły prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zgodnie z decyzją organu rentowego z dnia 28 października 2008 r. ubezpieczona uzyskała prawo do emerytury od dnia 1 października 2008 r., to jest od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę, jednak już wtedy wypłata świadczenia podlegała zawieszeniu, w związku z kontynuacją zatrudnienia. Przepis art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej obowiązujący do dnia 7 stycznia 2009 r, stanowił że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Powyższego nie zmienia ustalenie, że wypłata emerytury została podjęta w związku z uchyceniem przepisu art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej i na wniosek ubezpieczonej od marca 2009 r. Jak już wskazano wcześniej decyzja o przejściu na emeryturę jest podejmowana przez ubezpieczonego raz na całe życie. Prawo to ubezpieczony nabywa jeden raz i w przypadku ubezpieczonej nastąpiło to w dacie obowiązywania art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej. Skarżąca nabyła zatem prawo do emerytury w okresie, kiedy istniała konieczność rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą w celu realizacji prawa do emerytury przez jej wypłatę. Z tej przyczyny nie mieści się w katalogu osób, których dotyczy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r, to jest w kręgu osób, „które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy”. W tej sytuacji skarżąca nie miała prawa do wypłaty emerytury od 1 października 2011 r., skoro pozostawała w zatrudnieniu.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny uznał, że niekonstytucyjność przepisów stwierdzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r, sygn. akt K 2/12 nie ma wpływu na treść wyroków objętych skargą, co powodować musiało jej oddalenie.

Z tych względów i na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji wyroku.

SSA Urszula Iwanowska SSA Zofia Rybicka - Szkibieli SSO del. Beata Górka